

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-51/13-52/
Podgorica, 12. april 2013. godine

INFORMACIJA
O UČEŠĆU PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA
DUKOVIĆA NA PROMOCIJI IZVJEŠTAJA O ZLOUPOTREBI DJECE PUTEM INTERNETA U
CRNOJ GORI, ODRŽANOJ 12. APRILA 2013. GODINE,
U HOTELU "PODGORICA" U PODGORICI

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode, dr Halil Duković učestvovao je na skupu, održanom povodom prezentacije Izvještaja o zloupotrebi djece putem interneta, koji je organizovala institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, 12. aprila 2013. godine u Podgorici.

Skupu je prisustvovala i predsjednica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, mr Branka Tanasijević, kao i članovi tima koji je radio na istraživanju i izradi Izvještaja, predstavnici Vlade Crne Gore, nevladinog sektora i medija.

Sastanak je počeo u 12 sati.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je saopštio da je Institucija Zaštitnika u okviru regionalne mreže Ombudsmana za djecu za jugoistočnu Evropu (CRONSEE), 2010. godine počela sprovođenje regionalnog projekta "Unaprjeđenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije", a da su tokom 2011. i 2012. godine sprovedene prva i druga faza projekta koje su se odnosile na dječije prosjačenje i zaštitu djece od seksualnog iskorišćavanja. S obzirom da su sprovedena istraživanja ukazala da je određeni broj djece, žrtava različitih oblika seksualne eksploatacije, zlostavljanja i uznemiravanja, prvi kontakt sa učiniocem uspostavio putem interneta, odnosno savremenih informacionih tehnologija, odlučeno je da Institucija Zaštitnika aktivno učestvuje i u trećoj fazi i sprovede istraživanje o zloupotrebi djece putem interneta. Istakao je da je internet krajem XX vijeka donio globalnu promjenu u načinu i brzini komunikacije i izvršio uticaj na sva polja našeg životnog okruženja i to u veoma kratkom periodu. Naveo je da je komunikaciju, poslovanje i funkcionisanje društva danas nemoguće zamisliti bez naprednih telekomunikacionih i informacionih tehnologija, odnosno interneta, a statistika pokazuje da više od 125 miliona ljudi širom svijeta koristi internet. Veliki broj korisnika predstavlja populacija ispod 18 godina starosti. Internet je inkorporisan u mnoge obrazovne sisteme, pa je u današnjem svijetu teško nastaviti školovanje ili pronaći posao bez znanja rada na računaru. Pošto se djeca lako prilagođavaju novim tehnologijama, ona predstavljaju i grupu korisnika interneta koja najbrže raste. Zaštitnik je podsjetio na rezultate istraživanja sprovedenog u okviru Savjeta Evrope koje pokazuje da je svako peto dijete koje koristi internet doživjelo različite vrste zloupotrebe i neprijatnosti koristeći društvene mreže na internetu. Zvanična statistika ukazuje da su djeca, uzrasta od 10 do 13 godina, žrtve zloupotrebe putem interneta, kao i da je svaka četvrta djevojčica i svaki šesti dječak bio na neki način seksualno uznemiravan putem interneta. S obzirom da je internet sa svim svojim prednostima i manama sastavni dio života velikog dijela stanovništva, problemi sa kojima se suočavaju su veći i dalekosežniji.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je naglasio da je cilj istraživanja bio da se prikaže poznavanje i prepoznavanje opasnosti i rizika koje savremene informacione tehnologije nose sa sobom, kao i načini zaštite djece od zloupotreba. Saopštio je da je istraživanje realizovano putem upitnika upućenih nadležnim subjektima i organizacijama, organizovanih fokus grupa sa profesionalcima i neposrednim intervjuima sa djecom. Istakao je da su svi organi kojima su poslani upitnici dostavili odgovore na njih, što govori o odgovornom odnosu i

ozbiljnosti s kojom su pristupili problemu. Takođe, urađena je uporedno pravna analiza nacionalnog zakonodavstva sa međunarodno-pravnim standardima u ovoj oblasti. Rezultati istraživanja su pokazali da je zloupotreba djece putem interneta prisutna i u Crnoj Gori, iako su u 2011. i 2012. godini prijavljena samo četiri slučaja. Zaključio je da zloupotreba djece putem interneta nije prepoznata na pravi način od strane društva u cjelini. Zaštitnik je zahvalio državnim organima, internet provajderima, mobilnim operaterima, medijima i svim ostalim učesnicima koji su dali doprinos u sprovođenju istraživanja u vezi sa zloupotrebom djece putem interneta u Crnoj Gori.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode, dr Halil Duković je istakao da je Odbor za ljudska prava i slobode, u skladu sa svojom, Poslovnikom Skupštine Crne Gore, utvrđenom nadležnošću, veoma posvećen promociji i zaštiti prava djeteta. Podsjetio je da je Odbor razmotrio Poseban izvještaj o dječijem prosjačenju u Crnoj Gori, sačinjen u okviru prve faze Projekta "Unaprjeđenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije". Imajući u vidu ozbiljnost problema dječijeg prosjačenja kao i posledice i rizike koje život na ulici nosi kako za pojedinca, tako i za društvo u cjelini, Odbor je razmatranje ovog Izvještaja ocijenio veoma značajnim s namjerom da se ukaže i podsjeti šira i stručna javnost na važnost suzbijanja i rješavanja ovog problema. Podsjetio je da je Odbor prihvatio Poseban izvještaj o dječijem prosjačenju u Crnoj Gori sa Zaključcima i Preporukama i sa istima upoznao Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo pravde kojima su Preporuke upućene. Takođe, podsjetio je da se, na poziv institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Odbor priključio drugom dijelu Kampanje "Naučimo ih nešto drugo!".

Odbor je razmotrio i Izvještaj o seksualnom iskorišćavanju djece u Crnoj Gori koji je sačinjen u okviru druge faze regionalnog Projekta "Unaprjeđenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije". Odbor je prihvatio Izvještaj, donio Zaključak kojim podržava Preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i dostavio ga Ministarstvu pravde, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu turizma i održivog razvoja, kao i Šefu Delegacije Crne Gore u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope koja sprovodi Kampanju "Jedno od petoro", a u kojoj participira i Crna Gora.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je saopštio da je Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, Benjamin Perks najavio da se UNICEF priključuje Kampanji SE "Jedno od petoro", u saradnji sa Delegacijom Skupštine Crne Gore u PSSE i da će Kancelarija UNICEF-a do kraja aprila 2013. godine sprovesti istraživanje na temu "Znanje, stavovi i prakse o fenomenu nasilja nad djecom u Crnoj Gori", što će poslužiti kao polazna osnova za preduzimanje svih daljih aktivnosti od strane nadležnih državnih organa, a u cilju sprečavanja i suzbijanja problema nasilja nad djecom. Nakon prikupljenih podataka nadležni organi će moći, u zavisnosti od rezultata istraživanja i konkretnih problema, preduzeti jasne i precizne aktivnosti, a poslije određenog vremenskog perioda sumiraće rezultate kako bi se saznalo koliki je napredak, u ovoj veoma delikatnoj oblasti, postignut.

Predsjednik je istakao da će Odbor u skladu sa Planom aktivnosti za 2013. godinu, razmotriti i Izvještaj o zloupotrebi djece putem interneta u Crnoj Gori. Takođe, naglasio je da je po Planu aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode, u III kvartalu 2013. godine, utvrđeno organizovanje Međunarodne konferencije na kojoj će biti razmotren Finalni izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, sačinjen u okviru projekta "Unaprjeđenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije", a da će ova aktivnost biti realizovana u saradnji sa Delegacijom Skupštine Crne Gore u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope, uz učešće parlamentaraca iz Odbora za ljudska prava zemalja Zapadnog Balkana, CRONSEE mreže, Savjeta Evrope, Save the Children-a i međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori.

Dr Halil Duković je saopštio da će Odbor za ljudska prava i slobode i u narednom periodu, u dijelu svoje, Poslovnikom Skupštine Crne Gore, utvrđene nadležnosti, nastojati da

doprinese afirmaciji, promovisanju, poštovanju i zaštiti ljudskih prava i sloboda svih građana Crne Gore, sa posebnim akcentom na prava djeteta.

Andrea Žerarčić, direktorica Save the Children-a, navodeći da su realizovali značajne aktivnosti na snaženju svijesti javnosti o značaju zaštite djece od svih vidova eksploatacije i zlostavljanja i jačanju kapaciteta institucija koje se bave pravima djeteta, istakla je da su u proteklih tri godine u regionu realizovali 11 istraživanja radi prikupljanja relevantnih podataka o pravima djeteta. Naglasila je da zloupotreba djece putem interneta jednako boli kao i svaka druga i da, po mišljenjima psihologa, ostavlja posledice kao i svi drugi vidovi zlostavljanja. Zlostavljanje djece može prouzrokovati brojne negativne posledice. Problem je što djeca u najvećem broju slučajeva nijesu svjesna da su postala žrtve zlostavljanja na internetu, a nerado govore o problemima sa kojima se suočavaju. Za rješavanje problema, ključna je edukacija i pružanje što potpunijih informacija o mogućim zloupotrebama, davanje instrukcija o bezbjednom korišćenju interneta, kao i uspostavljanje povjerenja između djece i roditelja. Uključivanje svih institucija u rješavanje ovog problema je veoma važno za produbljivanje njegovog razumijevanja i preduzimanje mjera u cilju njegovog rješavanja. Mišljenja je da djeci ne treba zabraniti korišćenje interneta, već ih uputiti kako da ga bezbjedno koriste.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nevenka Stanković predstavila je istraživanje o zloupotrebi djece putem interneta u Crnoj Gori koje je realizovano putem upitnika upućenih nadležnim subjektima i organizacijama, organizovanih fokus grupa sa profesionalcima i neposrednim intervjuima sa djecom. Informacije su prikupljene putem upitnika, upućenih svim institucijama i pojedincima koji imaju ulogu u sprječavanju i prevenciji zloupotrebe djece putem informacionih i komunikacionih tehnologija, uključujući i djecu, medije, profesionalce u obrazovnom i socijalnom sistemu, policiju, pravosuđe, savjete roditelja, predstavnike NVO-a, predstavnike interneta i telefonskih kompanija.

Sačinjeni su tipski upitnici za sve relevantne subjekte koji se u okviru svojih djelatnosti i nadležnosti bave zaštitom djece i njihovih interesa i upućeni su osnovnim državnim tužilaštvima, Vrhovnom tužilaštvu Crne Gore, Vrhovnom sudu Crne Gore, Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije i Ministarstvu unutrašnjih poslova. Odgovore na poslate upitnike su dostavili svi organi. Upitnici sačinjeni za prikupljanje podataka i stavova od strane državnih organa su sadržali pitanja o broju prijavljenih, odbačenih i procesuiranih slučajeva zloupotrebe djece putem interneta u 2011. i 2012. godini. Za potrebe prikupljanja podataka o politikama zaštite i praksama postupanja različitih aktera, informacije su putem upitnika potražene od predstavnika internet i telefonskih kompanija. Na ovaj način Institucija Zaštitnika je prikupljala podatke u cilju analize mehanizama zaštite djece putem informacionih i komunikacionih tehnologija iz perspektive pružanja usluga. Saopštila je da je Ministarstvo unutrašnjih poslova u odgovorima na upitnik navelo da imaju brojne prijave za zloupotrebu djece putem interneta, ali da podnosioci prijava, nakon upoznavanja sa procedurom i vođenjem postupka, ubrzo odustaju od procesuiranja slučaja. Istakla je da su i u regionu podaci koji se odnose na zloupotrebu djece putem interneta slični kao u Crnoj Gori, pa je u Bosni i Hercegovini prijavljeno šest slučajeva zloupotrebe djece putem interneta, a u Srbiji 14 slučajeva.

Za potrebe istraživanja „Zloupotrebe djece putem interneta” korišćene su i fokus grupe koje su sprovedene sa djecom, starosne dobi od 10 do 13 godina i od 14 do 18 godina, sa roditeljima djece i profesionalcima, tj. predstavnicima centara za socijalni rad, Uprave policije, osnovnih sudova i obrazovnih ustanova. Ukupno je sprovedeno 19 fokus grupa u Podgorici, Nikšiću, Baru, Bijelom Polju i Kotoru. Pitanja i smjernice vođenja razgovora sa djecom su koncipirani tako da se od djece prikupe sljedeće informacije, mišljenja i stavovi: koliko vremena provode na internetu, koje sadržaje koriste, kolika je njihova svijest o eksploataciji i zloupotrebi putem interneta, da li prepoznaju određena ponašanja kao zloupotrebu ili eksploataciju, kakva su njihova iskustva, koliko o ovom problemu razgovaraju sa roditeljima. Uoprednom analizom rezultata istraživanja o bezbjednosti djece na internetu Ministarstva za informaciono društvo i

telekomunikacije, istraživanja o iskustvima djece vezanim za korišćenje interneta, mobilnih telefona i drugih savremenih tehnologija NVO "Djeca prije svega", mini istraživanja OŠ "Olga Golović" iz Nikšića i istraživanja o zloupotrebi djece putem interneta institucije Zaštitnika, izvedeni su stavovi o zloupotrebi i eksploataciji putem interneta. Predstavljajući rezultate istraživanja, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nevenka Stanković je saopštila da djeca starijeg uzrasta u većini slučajeva u toku dana internet koriste prosječno od 2 do 6 sati radnim danima, a vikendom od 5 do 15 sati. Prema odgovorima djece mlađeg uzrasta koja su učestvovala u fokus grupama, oni internet koriste 1-2 sata dnevno radnim danima, a vikendom od 2 do 5-6 sati. U istraživanju Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije dobijen je podatak da većina djece aktivno koristi internet od 30 minuta do sat vremena. Kada je riječ o sadržajima, istraživanje je pokazalo da najviše djece koristi internet zbog društvenih mreža i igrice. Na pitanje koliko im internet koristi u obrazovanju, odgovorili su da je značajna korist koju imaju od interneta posebno u pisanju seminarskih radova. Na pitanje koje su neprijatne situacije doživjeli na internetu, djeca su odgovorila da je najgore što su doživjeli predstavljanje putem lažnih profila. Rezultati fokus grupa su pokazali određena neprijatna iskustva i uznemiravajuće situacije u vezi sa objavljivanjem fotografija. Osim toga, kao neprijatna iskustva navode vrijeđanja sa lažnih profila, prijeteće poruke i vulgarne šale. Zanimljivo je da djeca koja su učestvovala u fokus grupama psovanje, vrijeđanje i grubu komunikaciju ne smatraju neprijatnom na internetu, dok je u stvarnom životu smatraju nevaspitanom i neoprostivom. Rezultati fokus grupa sa roditeljima su pokazali da roditelji smatraju da imaju čvrsto izgrađen odnos povjerenja sa djecom, kao i da su sigurni da se njihova djeca ne bi ustručavala da prijave problem ili neprijatnost koju su doživjeli putem interneta. Djeca su u svojim odgovorima navela da ukoliko se suoče sa nekim problemom na internet, za pomoć se ne obraćaju roditeljima, već braći, sestrama i njihovim vršnjacima.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je saopštila da su imali dobru saradnju i sa nevladinim sektorom, a posebno je istakla NVO "Djeca prije svega" koja je u dosadašnjem radu sprovodila određene aktivnosti u cilju zaštite djece od zloupotreba putem interneta. Aktivnosti su se odnosile na upućivanje djece kako na opasnosti sa kojima se mogu suočiti prilikom korišćenja interneta, mobilnog telefona i drugih savremenih tehnologija, tako i na načine samozaštite i zaštite, kao i pružanje podrške roditeljima i drugim odraslim licima koja brinu o djeci. Takođe, saopštila je da su određene kompanije sprovele niz tehničkih i drugih mjera usmjerenih na prevenciju i zaštitu djece od zloupotrebe informacionih i komunikacionih tehnologija. Sprovedeni su intervjui sa nevladinim organizacijama koje se u svom radu bave temom zaštite djece na internetu, a takođe je izvršena analiza o načinima korišćenja interneta i mogućim zloupotrebama djece.

Za potrebe ovog istraživanja izvršena je pravna analiza relevantnih odredbi nacionalnog zakonodavstva i njihova usklađenost sa međunarodnim dokumentima u ovoj oblasti.

Na osnovu analize rezultata koji su prikupljeni putem Upitnika, utvrđeno je da je u Crnoj Gori u 2011. i 2012. godini registrovano ukupno četiri slučaja eksploatacije djece putem interneta, a da su u sva četiri slučaja žrtve bile maloljetne osobe ženskog pola.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nevenka Stanković je istakla da je ocijenjeno da ni djeca, ni njihovi roditelji nijesu dovoljno informisani o načinima zloupotrebe putem interneta i ne postoje precizne i jasne procedure postupanja po prijavljenim slučajevima. Neophodno je obezbijediti kontinuiranu edukaciju djece od najranijeg uzrasta o bezbjednim načinima korišćenja interneta i preduzeti radnje i mjere na sprovođenju kampanje u cilju podizanja svijesti stručne i šire javnosti o ovoj tematici. Zaštitnik je, između ostalog, preporučio da se formira jedinstvena i sistematična baza podataka o svim slučajevima zloupotrebe djece putem interneta i preduzmu mjere i radnje na uspostavljanju koordinirane saradnje između resornih organa u cilju utvrđivanja efikasnih politika i zajedničkog djelovanja na suzbijanju i sprječavanju različitih vrsta zloupotreba djece putem interneta.

Na osnovu ocjene stanja, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, dao je Preporuke Ministarstvu pravde, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije i Ministarstvu prosvjete.

Doc. dr Velimir Rakočević je istakao da Krivični zakonik ne propisuje krivično djelo koje se odnosi na korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija za izvršenje krivičnih djela protiv polne slobode prema maloljetnom licu. Eksploatacija djece na internetu podrazumijeva nasilje, iskorišćavanje, zloupotrebu i zlostavljanje djece od strane odraslih ili vršnjaka. Neophodno je preduzeti potrebne mjere na iniciranju usaglašavanja Krivičnog zakonodavstva, u dijelu koji se odnosi na zaštitu djeteta od zloupotreba putem informacionih tehnologija, sa međunarodnim obavezama i standardima međunarodnog prava. Istakao je da se sa napretkom informaciono- komunikacionih tehnologija, djeca češće suočavaju sa problemima i mogućim zloupotrebama putem interneta, a često komuniciraju sa osobama koje ne poznaju i ne mogu procijeniti koje su namjere lica sa kojim kontaktiraju putem interneta. Edukacija djeteta i informacije o mogućim zloupotrebama putem interneta, komunikacija i stvaranje povjerenja između roditelja, djece i nastavnog osoblja veoma su važni.

Psiholog Radisav Ščekić je istakao da problem zloupotrebe djece putem interneta u Crnoj Gori postoji, a u cilju njegovog kvalitetnijeg i efikasnijeg rješavanja, najbolje bi bilo da se blagovremeno preduzmu preventivne aktivnosti. Mali broj prijavljenih slučajeva ne prikazuje realnu sliku stanja, jer mnogi ne prijavljuju zloupotrebe putem interneta iako se sa njima suočavaju. Važno je na vrijeme preduzeti aktivnosti kako se Crna Gora ne bi suočila sa mnogo većim problemima u ovoj oblasti. Istakao je da zloupotreba i zlostavljanje djece putem interneta kao i drugi vidovi zlostavljanaj, psihičko, emocionalno i fizičko, ostavlja brojne posledice. Mišljenja je da svi subjekti zajedničkim aktivnostima treba da doprinesu rješavanju ovog problema, u cilju zaštite interesa djeteta.

Sastanak je završen u 12 sati i 40 minuta.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković